

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Första kammaren.

Nr 51.

Onsdagen den 15 juni.

Kammarens sammanträdde kl. 6.30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial nr 148, angående statsregleringen för budgetåret 1932/1933.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 9 B, till Konungen angående regleringen för budgetåret 1932/1933 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 298, angående förhindrandet av tillkomsten av väpnade privata sammanlutningar;

nr 299, angående brottslig ungdoms tillrättaförande i större utsträckning än för närvarande utan insättning i uppfostringsanstalt samt angående en mera mångsidig yrkesutbildning m. m. vid skyddshem för vanartig ungdom; samt

nr 369, angående rätt för dubbeltaxerad person till anstånd med gäldande av det ena av de påförda skattebeloppen.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 387, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1932/1933 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 125, rörande förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 m. m.;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stöd åt Skandinaviska kreditaktiebolaget m. m., i vad den avser ställande till Kungl. Maj:ts förfogande av särskilda medel för lämnande av stöd åt vissa kreditinrättningar;

nr 127, rörande förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 (nr 284);

- nr 128, rörande lag om vård av vissa skogar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden m. m.;
- nr 129, rörande anslag till bekämpande av arbetslösheten;
- nr 130, rörande anslag till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet;
- nr 131, rörande förslag till lag angående ändring i 3 och 17 §§ lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske m. m.;
- nr 132, rörande lag om betalning på grund av vissa obligationer;
- nr 133, rörande lag om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet;
- nr 134, rörande lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag;
- nr 135, rörande lag med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län m. m.;
- nr 136, rörande lag med särskilda bestämmelser om äldre ägo gränser m. m.;
- nr 137, rörande vissa åtgärder för stödjande av produktionen av mjölk och mejeriprodukter;
- nr 138, angående ändrade bestämmelser rörande tillverkning av brännvin;
- nr 139, rörande förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 6 augusti 1894 (nr 61) angående mantalsskrivning m. m.;
- nr 140, rörande fortsatt tillämpning under budgetåret 1932/1933 av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker;
- nr 141, rörande förordning angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift;
- nr 142, rörande förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt;
- nr 143, rörande obligatorisk inblandning i importerad bensin av motoralkohol, framställd ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning;
- nr 144, rörande förordning om ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ förordningen den 15 juni 1923 (nr 213) angående skogsvårdsstyrelser;
- nr 145, rörande förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse i stad m. m.;
- nr 146, rörande val av två fullmäktige i riksbanken samt två fullmäktige i riksgäldskontoret ävensom suppleanter för dem;
- nr 147, rörande lag om ändrad lydelse av § 45 mom. 2 i värnpliktslagen den 12 juni 1925 (nr 337);
- nr 148, rörande tull å torkad färsk långa;
- nr 149, rörande åtgärder för lindrande av jordbrukets kreditsvårigheter;
- nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 149, i vad den avser utlämnande av stödlån åt egnahemslåntagare; samt
- nr 151, rörande förslag bland annat till lag om byggnadslån ur kyrkofonden.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.33 e. m.

In fidem
Lode Wistrand.

Torsdagen den 16 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Lindhagens interpellation angående mellanfolkligt övervägande om en ny produktionsordning m. m., erhöll ordet och anförde: Herr vice talman! Med kammarens tillstånd har ledamoten av kammaren herr C. Lindhagen till mig framställt följande spörsmål:

Ang.
mellanfolkligt
övervägande
om en ny
produktions-
ordning m. m.

1) Har regeringen bemärkt icke blott med bekymmer utan även med en hälsosam, till handling uppfordrande vrede *staternas fortsatta krigsförklarings mot mänskligheten* genom gränsförbud för invandring av människor och varor?

2) Bör ej den ringa vishet, med vilken världen sålunda regeras, jämte vår speciella andel i fallet Kreuger uppfordra till en uppblomstring av svenskt vikingalynne genom att påkalla mellanfolkligt övervägande om en ny produktionsordning eller åtminstone avskaffande till en början av börsspel, privatbanker, kolosser på lerbotten och andra enskilda storfinansiella utväxter, organiserade mera för att våldsamt förtjäna på människorna och mindre för att hjälpa dem?

På herr Lindhagens första fråga, huruvida icke regeringen »bemärkt staternas fortsatta krigsförklarings mot mänskligheten genom gränsförbud för invandring av människor och varor», har jag att svara ett otvetydigt: jo, visst ha vi bemärkt det. Regeringen har icke kunnat undgå att observera denna utveckling, vilket den också i till kamrarna lämnade redogörelser och framställningar meddelat riksdagen. Regeringen har tillika nödgats söka deltaga i ansträngningarna att värja oss själva mot verkningarna av denna framfart, bl. a. genom att begära vidgad befogenhet att, därest så visar sig nödvändigt, vidtaga erforderliga motåtgärder. Det torde dock knappast vara riktigt att beteckna den därvid ledande känslan såsom — på sätt interpellanten uttrycker det — en »till handling uppfordrande vrede». Den torde hellre ge uttryck åt en av erfarenheten skapad insikt om, att en annan hållning knappast gavs att välja på. De erkänt stora svårigheter, varmed flertalet av de länder haft att kämpa, som i detta fall gått i spetsen, måste nämligen anses utgöra ett förmildrande moment vid bedömandet av deras åtgärder. Man får väl också hoppas, att denna missriktade internationella isoleringspolitik skall visa sig vara buren av en övergående stämning.

Interpellantens rekommendation i framställningens andra punkt av en på svenskt vikingalynne grundad framstöt i syfte att »påkalla ett mellanfolkligt övervägande av en ny produktionsordning eller åtminstone ett avskaffande av börsspel, privatbanker, kolosser på lerbotten och andra enskilda storfinansiella utväxter» har — det är jag villig erkänna — hittills icke av regeringen räknats till de närmast liggande uppgifterna i praktisk politik. Visserligen kunna — det skall också medgivas — åtskilliga såväl av produktionsproblemen som av de nuvarande penningpolitiska arbetsmetoderna vara ägnade att framkalla eftertanke över, huruvida icke andra och bättre vägar än de nu

Ang.
mellanfolkligt
övervägande
om en ny
produktions-
ordning m. m.
(Forts.)

följda kunde beträdas. Men innan man *påkallar* avskaffandet av det man har och *uppfordrar* till mellanfolkligt övervägande av något så alltomfattande som en »ny produktionsordning», bör man, enligt regeringens mening, kunna ge åtminstone något så när gripbara och hållfasta anvisningar om, efter vilka linjer nyordningen skall sökas och varmed de hittillsvarande institutionerna och hjälpmedlen skola ersättas. I den mån dessa senare visa sig utgöra »kolosser på lerfötter» eller i samhällslivet inympade »utväxter» böra — därom är jag enig med interpellanten — de störtas eller bortopereras samt ersättas med andra och bättre anordningar. I sistnämnda avseende är regeringen intresserad av att medverka, så långt man känner sig ha fast mark under fötterna. Men längre vill regeringen icke tillråda landet att gå, även med risk att bli fränkänd någon delaktighet i »svenskt vikingalynne».

Herr **Lindhagen**: Den ifrågavarande interpellationen sysselsätter sig ju med det väsentliga, som enligt min uppfattning också bör bli föremål för omtanke, utan att man därigenom försummar de dagspolitiska levebrödsfrågorna. Den är således vad man i den tyvärr vacklande parlamentarismens tid skulle kunna kalla en »okynnesinterpellation». Och en korrespondent till mindre landsförtidningar, vilken behövt förtjäna en femma, har till och med skrivit, att den är ett pekoral, herr statsminister. Det tycker tydligen icke statsministern, ty han har väsentligen biträtt mina synpunkter men avböjt inerpellationens förhoppningar. Det är vackert så, det får jag verkligen säga, att börja med att erkänna synpunkterna. Och i slutet vilade något av en mörk och hög viking över statsministern, då han deklarerade, att alla kolosser på lerfötter och i samhället inympade utväxter böra störtas eller bortopereras samt ersättas med andra och bättre anordningar. Därmed har jag vunnit ett huvudsakligt syfte med interpellationen och tackar för att verkligen ett sådant ord blivit sagt från regeringsbänken.

Det har nämligen förefallit mig, då jag framställde denna interpellation, som om vårt nödvändiga arbete för att bereda folket nödigt livsuppehälle för dagen och de sorgliga utvägar, som nästan ensam stå oss till buds numera, nämligen rovbrytning av ännu bestående produktiva värden — att denna för-tvivelade situation väl borde uppfordra oss till att även tänka på de djupgående orsakerna och förstå, att man ej kan komma fram till bättre tider utan ruckning på de djupgående orsakerna. Och då ingen annan velat framföra dessa frågor, varken från regeringen eller inom riksdagen, har jag på grund av en lång riksdagsmannafarenhet på många fronter funnit, att de i alla fall böra framföras som en påminnelse, att statsmakten bör syssla icke blott med dagens — som vi måste sysselsätta oss mest med — utan även framtidens nödvändigheter.

Nu var det ej min mening, att »en till handling uppfordrande vrede» skulle avse ett argsint uppflammande mot andra stater. Jag menade med vrede vad vi kalla en helig vrede, vilket är något annat, eller, rättare sagt, motsatsen till den lilla hundens gläfs mot månen. Jag har ej heller velat säga, att för andra länder, som kämpa med egna svårigheter och sluta sig inom sitt skal, icke finnas förmildrande moment vid bedömande av deras åtgärder. Men jag har menat, såsom också tydligen framgår av interpellationens betonande av det mellanfolkliga samarbetet, att något av dessa länder skall väl vända sig till allesammans för att på ett mera omfattande och allsidigt sätt börja även mellanfolkliga överlägganden, icke blott ytligt utan främst mera till grunden, hur vi skola kunna isolera oss från varandra, utan även hur vi skola kunna återförena oss med varandra. Man bör väl icke bara stanna vid statsministerns vaga förhoppning, att denna olyckliga isoleringspolitik skall visa sig vara buren av en övergående stämning.

Det är nog i alla fall kanske huvudsaken i statsministerns uppsåt att lägga armarna i kors, som man nu gör i alla länder, och vänta, att någon gud, någon slump eller naturlag kommer att, då människorna själva inte begripa det, ingripa för att hjälpa dem till rätta med något förnuftigt. Jag har alltid trott, att det skulle vara en uppgift även för en regering. »Regering» kommer av »rex», konung. Det är någonting av kungsväg, som man hoppas av en regering i stora och brydsamma tider, och jag tror därför, att det är ganska nedslående, då statsministern säger, att man ej kan påkalla avskaffande av det man har och uppfordra till mellanfolkligt övervägande om det, som bör ske, utan att kunna åtminstone något så när giva gripbara och hållfasta anvisningar om efter vilka linjer nyordningen skall sökas. Detta är väl just en regerings uppgift, herr statsminister, med alla de resurser och härskaror av experter, som stå till en regerings förfogande, att, innan man ger sig in på detta spörsmål, själv sammankalla de första och de lägsta i sitt rike för att rådgöra med dem om, hur man skall kunna rädda såväl oss som på samma gång även andra från undergången. Det skulle åtminstone, om jag vore statsminister, vara det första, som jag skulle göra. Det skulle tillsättas ett råd, ej för utredande av detta spörsmål, ty det behövs ej, utan för beslutsamhet, på samma gång jag skulle ifrågasätta alla erforderliga kommitéer om det behövdes, som borde syssla med livsfrågorna för dagen, ty proportionen mellan intressena för dessa olika saker är ju sådan, eller, rättare sagt, det är knappast något intresse alls för den första frågan.

Även om en svensk regering känner sig komma till korta inför så gigantiska uppgifter, är det för övrigt inte något som hindrar — allting uppfordrar väl i stället därtill — att man ändå vänder sig till de mellanfolkliga instanserna, för att få dessa gemensamt att gå till de djupliggande orsakerna och sammanträda för att omsider besluta sig för några utvägar. Det är alldeles givet, att man icke kan omskapa världen på en gång. Man får behålla mycket av vad som finns, men samtidigt uppnå riktlinjer, som verkligen peka framåt mot ett omdanande under tidernas längd. Det fanns ej några riktlinjer för någon regering vid inställelsen till den stora konferensen om militärväsendets nedrustning i Genève, utan regeringsombuden kommo samman där i förhoppning att kunna hitta på något. Så finge man kanske i nödfall gå till väga även här.

Att jag talat om svenskt vikingalynne, vilket statsministern tryckte på med en viss humor, som gjorde det troligt, att han inte tänkt tillägna sig den egenskapen eller inte kan göra det, hade den orsaken, att jag därmed menat, att det gör ingenting, om vi, fastän vi äro ett litet land, väcka de stora internationella problemen. Ifrån riksdagsutskott och andra har det merendels svarats på ett sådant förslag, att vi äro för små, att vi kunna stöta de stora stormakterna, om vi påkalla förändringar, genom att trampa dem på tårna i deras otillbörliga intressen o. s. v. Men just då, menar jag, att en liten stat, som ej är fjättrad av sådana intressen, väl är mera uppfordrad att göra detta. Det gäller för övrigt därom vad som är utsagt i det bibliska ordet, att »där två eller tre äro församlade i mitt namn, där är jag mitt ibland eder». Varest två eller tre små stater äro församlade i sanningens namn, där är sanningen mitt ibland dem och ger dem en styrka, som är större än stormakternas arméer och främmande jordvinningar och ekonomiska särintressen. Det är därför jag tryckt på vikingalynnet. Och svenskarna vilja ju gärna se tillbaka på det förflutna. Varför skola vi då stanna vid Karl XII:s stövlar och Gustav II Adolfs kyller? Kunna vi inte flytta oss tillbaka litet längre i tiden, till den tid, då det svenska vikingalynnet visade den inre kraften, att kunna omfamna världen, fastän vi voro ett litet land.

Jag hade verkligen nästan hoppats, att vid denna tidiga timme på dagen

*Ang.
mellanfolkligt
övervägande
om en ny
produktions-
ordning m. m.
(Forts.)*

*Ang.
mellanfolkligt
övervägande
om en ny
produktions-
ordning m. m.
(Forts.)*

herr statsministern och jag skulle fått vara ensamma här med talmannen och kammarens kansli. Det hade varit mera symboliskt som ett uttryck för statsmakternas och folkens försummelse av de grundläggande frågorna och deras likgiltighet för desamma. Men nu äro vi tyvärr här inte mindre än 6 ledamöter i kammaren förutom interpellanten och talmannen, under det att det i förrgår bara var 2 kammarledamöter närvarande utom interpellanten och talmannen vid den interpellationsdebatt, som då ägde rum.

Jag måste emellertid övervägande tacka statsministern för den känsla av samförstånd och sympati, som går igenom hans svar på interpellationen. Detta är första gången som vi mötts på detta sätt vid en interpellation ifrån mig till statsministern. Historiens griffel har anledning erinra om de stolta orden att »i den mån de nuvarande institutionerna visa sig utgöra kolosser på lerfötter eller i samhällslivet inympade utväxter böra de — därom är jag enig med interpellanten — störtas eller bortopereras samt ersättas med andra och bättre anordningar».

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets memorial nr 148.

Justerades protokollen för den 10 innevarande månad.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 10.18 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 17 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 11 innevarande månad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets memorial nr 148, angående statsregleringen för budgetåret 1932/1933.

Punkterna 1—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Punkten 13.

Utskottets hemställan bifölls.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen: nr 385, angående statsregleringen för budgetåret 1932/1933; och nr 386, med överlämnande av riksstat för budgetåret 1932/1933. Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning att andra kammaren beträffande statsutskottets memorial nr 148 fattade samma beslut som första kammaren.

Tillkännagavs att Kungl. Maj:t låtit genom offentligt anslag bjuda och kalla riksdagens samtliga ledamöter att måndagen den 20 innevarande månad kl. 11 f. m. infinna sig i Storkyrkan samt, efter förrättad gudstjänst, begiva sig till rikssalen för att, enligt § 36 riksdagsordningen, av Kungl. Maj:t hemförlovas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.08 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Måndagen den 20 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 10.30 f. m.

Justerades protokollen för den 13 och den 14 innevarande månad.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 152, rörande förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 153, rörande förslag till ecklesiastik boställsordning m. m.;

nr 154, rörande beräkning av bevillingarna för budgetåret 1932/1933 m. m.;

nr 155, rörande lag om vissa ändringar i lagen den 12 maj 1897 (nr 27) för Sveriges riksbank;

nr 156, rörande lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av §§ 9 och 17 lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

nr 157, angående statsregleringen för budgetåret 1932/1933;

nr 158, i avseende å statsregleringen och andra med statsverket gemenskap ägande ämnen i vad angår frågor, behandlade av statsutskottet;

nr 159, i avseende å statsregleringen och andra med statsverket gemenskap ägande ämnen i vad angår frågor, behandlade av bankoutskottet;

nr 160, i avseende å statsregleringen och andra med statsverket gemenskap ägande ämnen i vad angår frågor, behandlade av jordbruksutskottet;

nr 161, rörande åtskilliga på grund av § 89 regeringsformen väckta frågor; samt

nr 162, rörande dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1932/1933 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritlöner.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren nu, kl. 10.33 f. m., att ajournera sina förhandlingar till kl. 10.45 f. m.

Till åtlydnad av Kungl. Maj:ts kallelse avgingo herr talmannen samt kammarens ledamöter kl. 10.45 f. m. till Storkyrkan, där riksdagspredikan hölls av kyrkoherden i Engelbrekts församling i Stockholm Johannes Lindgren.

Efter gudstjänstens slut begav sig kammaren till rikssalen, där jämväl andra kammaren infann sig. Sedan herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet Gärde uppläst Kungl. Maj:ts förordnande för hans excellens herr statsministern Ekman att å Kungl. Maj:ts vägnar avsluta riksdagen samt talmännen var för sig framfört kamrarnas undersåtliga välönskningar och riksdags-

beslutet blivit av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet Gärde uppläst, förklarade hans excellens herr statsministern i enlighet med det honom lämnade uppdraget 1932 års lagtima riksdag vara avslutad.

Efter det första kammarens ledamöter återkommit till samlingsrummet och där intagit sina platser, framträdde herr **Vennersten** till talmansbordet och yttrade: Mina herrar! Sent omsider har även denna riksdag nått sitt slut; man får gå tillbaka tio år i tiden för att finna ett motstycke i fråga om långvarighet. Men så ha vi också, som vi alla veta, en arbetstyngd tid bakom oss. Vi ha haft att behandla ärenden av sådan vikt, att det — dess bättre, må man väl säga — icke ofta behöver förekomma. Tidens hela oro och alla bekymmer återspegla sig i det arbete, som vi här ha att företaga, och därför ha också besluten haft en innebörd, så djupgående och så betydelsefull som knappast någonsin förr.

Det tillkommer icke mig och det är måhända icke heller i övrigt lämpligt att vid detta tillfälle söka i någon mån värdesätta det arbete, som här i riksdagen, och speciellt i denna kammare, har fullgjorts. Men så mycket lära vi väl ändå redan nu våga säga, att vi ha anledning att hysa den varma förhoppningen, att vad som gjorts skall lända land och folk till gagn och verka uppmuntrande, eggande och stödjande i dessa bekymmersamma tider för de stora lager av vårt svenska folk, som lida under ekonomiskt eller annat djupt tryck.

Det är nog icke heller utan grund, som man kan uttala en sådan uppfattning, ty, såvitt jag förstår att bedöma, beror det resultat, vartill vi kommit, i ovanligt hög grad på den känsla av samfällt ansvar — för att använda ett ord där uppe från Storkyrkan — som vi alla känna. Redan första gången jag hade den stora tillfredsställelsen och äran att vid ett tillfälle som detta tacka mina kamrater för den välvilja, som under den gångna riksdagen visats mig, yttrade jag något i samma riktning: trots alla motsättningar och meningsbrytningar är det dock ett *samarbete*, som här äger rum. Och den goda vilja till sådant samarbete, som allt fortfarande består i den svenska riksdagen, skall säkerligen föra vårt folk ut ur svårigheterna, även om de skulle bli än större än de vi hittills genomlevat.

Jag läste för någon tid sedan i ett litet arbete av denna kammares till levnadsåren yngste ledamot, samtidigt en av de yngsta till riksdagsåren, ett uttalande, som visar, att sådana tankar, som jag här uttalat och som jag tror delas av oss alla, hysas även av den yngre generationen. Denne vår ärade kammarkamrat säger: »Kunna icke människorna lära sig att jämka ihop eller förena sina meningar och intressen genom förhandlingar på praktisk grundval med ömsesidigt eftergivande av extrema synpunkter, kanske de få ersätta kompromissens konst med färden mot katastrofens avgrund.»

Det är en skildring, som utan tvivel har så starkt berättigande, att man kan våga uttala den förvisningen, att vi allt fortfarande här i Sveriges riksdag skola kunna bedriva denna kompromissens konst eller — för att använda ett vackrare uttryck — ägna oss åt vårt kall med den starka vilja till samarbete, som hittills lett till för land och folk gynnsamma resultat.

För mig återstår, ärade kammarkamrater — och jag riktar detta mitt uttalande icke blott till de närvarande utan också till alla frånvarande så långt de därav kunna få del — att tacka eder alla för den fortsatta, aldrig sinande välvilja, som ni visat talmannen. Det är en sann tillfredsställelse att under sådana förhållanden få föra klubban i denna sal. Man har ju den känslan, att många värden stå att bevara och att man till någon del har fått på sitt ansvar att sörja för att dessa värden bli bevarade, så långt det på den enskilde

kan ankomma. Men hans bemödanden vore fullkomligt fruktlösa, om han icke möttes av den andra av samförstånd, som så långt min erfarenhet sträcker sig alltid varit rådande inom denna kammare.

Måtte framtiden för vårt svenska folk gestalta sig ljusare, än vad vissa tecken nu synas giva vid handen! Låtom oss hoppas, att efter dessa tider av bekymmer och svårigheter åter ljusare dagar skola randas!

I förhoppning, att så skall ske, bjuder jag nu eder alla, mina ärade kammarkamrater, farväl för denna gång, med en önskan om att ni alla måtte få åtnjuta en tid av välbehövlig vila och vederkvickelse.

Detta tal besvarades av herr **Lindhagen** i följande ordalag: Herr talman! Vår id och möda under året 1932 är avslutad. Ni har varit vår valkonung för en dag, för ännu en riksdag. Tiden löper fort. Den och ingen annan har befordrat även mig att för ett ögonblick tolka våra känslor inför tidsläget i en hänvändelse till talmanskapet som symbol av första kammarens enhet, av samtliga medlemmars undermedvetna vilja till samarbete mellan alla för alla, alltid och överallt.

Den liberala näringsfriheten för handens arbete i yrkena och individens omtanke i det lilla, en klenod för sin tid, har blommat ut. Den har genomlevat årstiderna. Maskinens och penningens höststormar i följd av naturens lagar mera än människors vållande ha omvandlat den till dess motsats. Kaos råder, framtiden är oviss, parlamentarismen vacklar och syndafloden stiger. Det är åter vinter i civilisationens odalbygder.

I mina lärospån som ung student ingick John Stuart Mills principer för den politiska ekonomien. Jag förde anteckningar om uttalanden, som hyllade livets förnyelse genom återuppståndelse för de gamla sanningarna. Det första citatet lydde: »Det är svårigheter, icke lättheter, som skapa andlig och kroppslig hälsa.»

Ur denna erfarenhet, om än med lämpor, spirar visshet om en ny födelse även nu trots allt. Våld och våld skola visserligen frossa under islossningens vedermödor. Valrörelser skola fortfarande komma med förhåvelser utan förmåga för något parti att börja i stort med sig självt. Livets strider mot de förtryckande makterna inom oss taga aldrig slut. Vägen är ändlös till samvetsstaten.

Efter vinter kommer dock osvikligt alltid vår. Vi stå inför ett nytt solvarv i mänsklighetens epoker. Något av nya himlar och en ny jord skall väl stiga fram ur svårigheterna, födslovåndan, hägringarna och dunklet.

I tecknet av denna förtröstan tillåter jag mig frambära vår hyllning till talmanskapets treenighet och, såsom vederbör, främst till fadren inom detta religiösa inslag i kammarens jordiska bestyr. Vi hylla, herr talman, Eder klubbas oväld och klarhet utan skymt av personlig politik. Vi värmas av Eder välvilja, som dag och natt tåligt lyst över oss alla och våra longörer. Vi tillönska Eder vederkvickelse under Nordens korta sommar och — icke minst — möte med en strimma av morgonrodnad över världen, då Ni nästa år förmodligen åter koras att leda kammarens stapplande steg mot bättre tider.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 12.18 på dagen.

In fidem
G. H. Berggren.